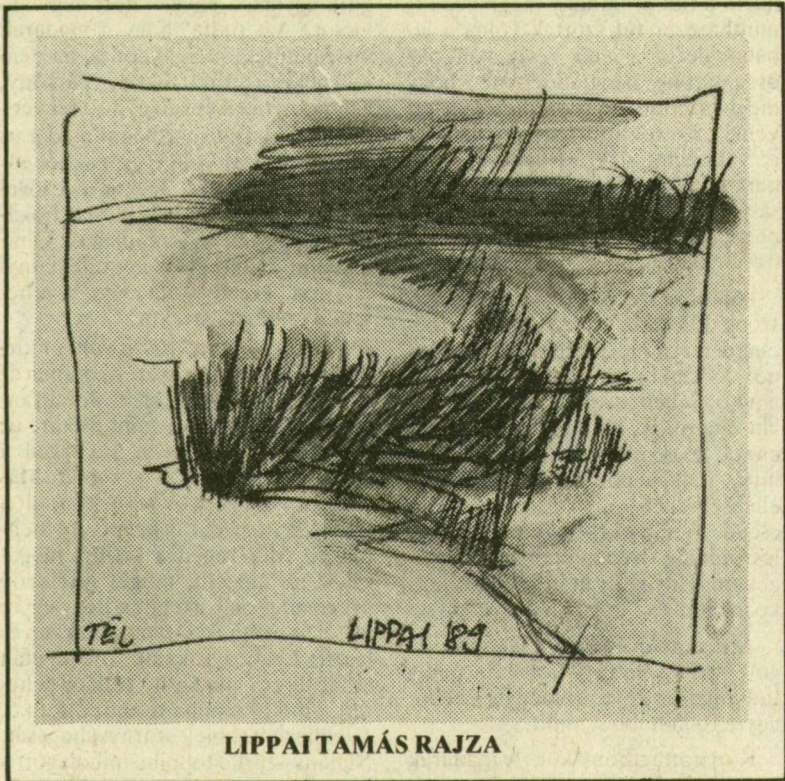




LIPPAI TAMÁS RAJZA

Repülőterünk múltjából

Publicisztikánkban — azt hiszem egy korábbi ragyogó film kapcsán — szaporodnak a volt egyszer egy... hangulatú írások. Tényleg, sokszor nemcsak érezhető, hanem tapasztalható is, hogy múltunk „kiüresedik”, eredményeink és hozzákötődő lelki-ségünk vékonyodik. Ilyennek tartom *Bátyi Zoltán: Mi lesz veled, repülőter?* c. írását is (DM 1989. ápr. 5.), amely a szegedi légikikötő bizonytalan jelenével és jövőjével foglalkozik.

A szegedi vitorlázórepülés 50. évfordulója alkalmából az MTESZ és társrendezői 1986 augusztusában emléktáblát avattak, s avatóbeszédemben többek között ezeket mondtam: „A gépkocsinál is izgalmasabb repülőgépet a Cserépes soron történt bemutatót követően a francia Montigny és Zsélyi Aladár hozták életközébe a szegedieknek. A bemutatót követően hosszú ideig nem történt semmi, majd hosszas tárgyalások után, az első világháború körül kezdték építeni a szegedi repülőteret. Jól haladtak, és 1915-ben a létesítményt átadták rendeltetésének. Itt mindjárt jelentős javítókapa- citást is létrehozta, amit később átköltöztettek Székesfehérvárra. Kezdetbe Szegeden, *Fábián Lajos* tervei szerint repülőgépeket is építettek. A szegedi repülőteret az első világháború után alkalmassá tették polgári repülésre is. Innen indult 1923-ban az első Szeged-Budapest közötti légi- járat utasszállító repülőgépe. Hamarosan létrehívták a *Dél-alföldi Aero Clubot* (1929). Itt működött az ország első repülőiskolája, *Száva Péter* irányításával. Hazánkban Szegedről emelkedtek fel az első magaslégköri kutatógépekkel éghajlatnászaink, *Schilling Gábor*, majd *Wagner Richard* professzor irányításával. Szeged második repülőterét a második világháború idején építették *Algyón*.

A jó nevű és a múltban létezett fém- és faipari szakiskolában 1936 telén kezdték építeni az első Zögling-típusú vitorlázórepülőgépeket, *id. Rubik Ernő* műszaki irányításával és *Kormos Ferenc* vezetésével. Az így elkészült géppel indult első útjára *Kiss Sándor* 1936 nyarán. Azután jöttek a következők, *Hábermann Károly* és *Papp János*, igazolva a vitorlázórepülő merészességét. Az első szárnypróbálgatásokat követően, *Algyón* indult meg a jelentősebb fejlődés, amikor megérkeztek *Rubik Ernő*, a későbbi Kossuth-díjas gép-építő mester két *Tücsök*, két *Vöcsök* és egy *Pilis* gépe. Ezek valósággal bűvöletben tartották a repülőket. Az esztergomi Aero-Ever vállalat gépei- nek — 1943 végén már az 500. ! gép is elhagyta a gyárat — az volt a titka, hogy mindig azt gyártották, amire szükség volt, és elsődleges figyelmet fordítottak a minőségre. A gyárnak valóságos szárnyaló lelke, nagy szorgalmú és kezdeményezőképes-ségű mérnöke volt *Miller Lajos*, akinek elhivatottságáról ma is legendákba menően beszélnek a szakemberek.

A negyvenes években számos *A*, *B* és *C* vitorlázórepülő- t képeztek ki Szegeden, köztük *Szent-Györgyi*

Albert Nobel-díjas tudósunkat is (aki később motorosrepülő-vizsgát is tett.) Az algyói vitorlázórepülés- les szervező szakembere volt *Döme Béla*. Ő szerezte meg az első algyói ezüstkoszorús jelvényt. Időtartam- repülésben meghaladta az öt és háromnegyed órát. Az algyóiek 1942-ben megkapták az első *Cimbora* gépet (szintén *Rubik-konstrukció*), majd ugyanebben az évben beindították a motoros repülőiskolát is.

A háborús évek visszaszorították Szeged repülőéletét, majd 1946 no- vemberében megalakult a *Délvidéki Sportrepülő Egyesület* a Városháza dísztermében. Díszelnöknek *Szent-Györgyi Albertet*, titkárnak *Kelemen Istvánt*, és további tisztviselő- nek *Döme Bélát*, *Paulisz Bélát* vá- lasztották. Az OMRE vitorlázó gépei 1948-ban érkeztek meg Szegedre, és a repülőter szakmai állománya: *Döme Béla*, *Szabó Béla*, *Preisler Antal* és *Vinczi Károly*, valamint *Tombác Jenő*, *Kovács József* s *Tajti József* nagy lelkesedéssel fogtak a vitorlázó táborok szervezéséhez. Ekkor hoz- ták létre a Zászló utcában a *Repülő Klubot*. Az ötvenes években a szegedi repülőterén folyt ejtőernyős- kiképzés is, előbb *Maszovlet*, majd *Malév*-gépekről. Nagy tudású okta- tói voltak: *Dávid Lajos*, *Sztankó László* és *Radó Csaba*.

A viszonyok 1957-et követően ismét rendeződtek, és folytatódott a vitorlázó és a motoros repülés is Szegeden. Sőt, megindult a polgári repülés is Szeged-Budapest, vala- mint Szeged-Pécs járatokon. Az al- gyói repülőter — az olaj győzelmével — véglegesen 1969 végén szűnt meg.

Az *Alföldi Vitorlázórepülő Verse- nyeknek* Szeged 1971 óta ad otthont, és szóltítja a suhanó szárnyakra a repülés szerelmeseit.

Ennyi dióhéjban a szegedi repülés múltja, emez meg az egyre szegé- nyedő jelen, amiről *Bátyi Zoltán* írt. Mindenesetre jövőre 75 éves lesz a szegedi repülés, tényleg kell(ene) valamit „csinálni”, és...

BÁTYAI JENŐ

FENYVESI FÉLIX LAJOS

Minden időben

A 10. évfordulón, Nagy Lászlóról

Reform, ifjúság, művelődés

Máig nehéz magyarázatot találni arra, hogy a pártmozgalom és az ifjúság miért távolodott egymástól a hetvenes években. Ha a válaszra kísérletet teszünk, néhány dolgon talán célszerű elgondolkodni. Minden kor ifjúsága érthetően újat, mást akar. Erre nálunk elvi lehetőség volt az évtizedfordulón. Forrongás a világban — reformszándék itthon. Ez utóbbi azonban olyan szándék, amelynek helyességéről nem győztük meg a tömegeket, így az ifjúságot sem. És ami még rosszabb, a fiatalok nem kaptak nagy tömegben „teher alatt nő a pálma” természetű felada- tokat. A „védelmi reflexiók” révén úgy látszott, hogy hozzánk nem fog „begyűrűzni” semmilyen válság, vagyis reális program a szocializmus építése „magasabb színvonalon”. A KISZ — érezvén helyzete romlását — politikai munkája rovására érdek- védelembe kezdett. Néhány év múlva kiderült, hogy az ifjúság tömeg- es mozgósításához az érdekvéde- lem kevés — hiszen e téren sohasem lehet mindenkit kielégítő eredményt elérni, ekkorra azonban már nem tudott jelentős tömegeket „vissza- hódítani”. A folyamat egyik követ- kezményét napjaink jelzik.

Az ifjúság nagy tömegei nem let- tek tudatos reformelkötelezettek. Ez a mai középnemzedék. A romló élethelyzet befelé fordulásra ösztön- zött, a közélet — objektív és szubjek- tív okok miatt — másod- vagy sokad- rangúvá lett. Ez a probléma felfog- ható átmeneti jelenségnek, valójá- ban azonban generációs kihatású. A nyolcvanas évek próbálkozásai sem hoztak sikert a párt és az ifjúság kapcsolatában. Csupán abban bízha- tunk, hogy a párt megújulása ösz- tönző program lesz a mai fiataloknak az eddigi munkánk folytatásához. Létkérdésünk az utánpótlásunk, de ez nem volt mindenkor eléggé tuda- tos.

A politikai vezetést az oktatás tár- sadalmi megreformálásának gondo- lata vezette 1972-ben, ami a Köz- ponti Bizottság júniusi állásfoglalá- sában öltött testet. A dokumentum maga „felülről” vezényelt, a pedagó- gus-társadalomnak csak igen szűk kör- től vonták be az előkészületekbe. Ezzel együtt egy rövid, közép- és hosszú távú, több területen reform- szellemű dokumentum született, amely hivatott volt szolgálni a tuda- mány társadalmi és termelőerővé vá- lását, és az ifjúságpolitikai elgondo- lásokkal együtt átfogó keretnek lát- szott egy lendületes fejlődéshez. Ugyanakkor számos elvi jelentőségű kérdés egyértelmű tisztázása nem történt meg, és ez a későbbiekben súlyosan érezte hatását.

Nem vált egyértelművé az oktatás „termelő beruházás” jellege, ilyen- formán a későbbi gazdasági hullám- zások során az anyagi támogatásban az első csökkentések, „szinten tartá- sok” súlyosan érintették az oktatásü- gyet. Nem vált egyértelművé az sem, hogy a műveltség a jövő fejlődés előfeltétele, és nem az adott állapot következménye.

A felsőoktatásban a fő gond a fejlesztésekre fordított anyagiak ösz- szegszerű és relatív csökkentése volt, végig a hetvenes években. Ebből is következik a hallgatói létszám ala- csony szintje nemzetközi összeha- sonlításban és a felsőoktatás felté-

Két évtizede a politikai veze- tés, a párt helyesen ismerte fel az ifjúság- és a művelődéspolitika reformszellemű megújításának fontosságát. Az 1970-es ifjúság- politikai pártállásfoglalás, az 1971-es ifjúsági törvény szándé- kai szerint reformgondolkodású ifjúság felnevelését kívánta szor- galmazni. Új típusú követelmé- nyek fogalmazódtak meg az in- novatív, a kreatív, a kezdemé- nyező, a vállalkozó állampolgár nevelése irányába, megindult az ifjúságkutatás, a jövőkutatás. Az ifjúság ez idő tájt a hatvanas évek végének nagy nemzetközi ifjúságmozgalmi eseményei ha- tásai alatt is nyitottnak látszott az új szemléletre. Az események menete azonban a reform lefé- keződését, az ifjúsági aktivitás megtorpanását, bizonytalansá- got hozott elég széles körben. Az életszínvonal-növekedés len- dületének „visszarendeződése” előtérbe hozta a második gazda- ságot, a társadalmi zárttságot, az atomizálódást. Az ifjúsági moz- galom merev korlátai passzivi- tást szültek, vagyis a kezdeti len- dület később e téren is megtor- pant.

teleinek széles körben romló álla- pota. Helyzetünket nem a jövővel, hanem döntően a múlttal vetettük össze és elemzéseinkben nem jelent meg a nemzetközi tendenciák és a hazai folyamatok átfogó összeha- sonlító vizsgálata. A tények történeti megközelítésben hatalmas fejlődést mutattak. Hiszen ha azt vesszük — amit az MSZMP Központi Bizott- sága agitációs és propaganda-bizott- ságának 1968. augusztus 30-i állás- foglalása leszögez —, jelentős ered- mények születtek. 1958-tól 30-ról 91-re emelkedett a felsőoktatási intéz- mények, 51-ről 111-re a karok száma. A hallgatói létszám 34 000- ről 84 000-re — ezen belül a nappali hallgatóké 23 000-ről 52 500-ra nőtt, az oktatói létszám 4900-ról 9000-re emelkedett. A tendencia minden- képpen a dinamikus előretörés fon- tos elemeit jelzi. Nem ismerjük azon- ban a társadalom diplomás-fogadó- készségének, hatékony foglalkozta- tásának állapotát, a várható igénye- ket, a mozgásteret. Elismerve a ko- rabeli törekvések értékeit, két évti- zed tapasztalata arról győz meg, hogy csak a folyamatok komplex elemzése adhat megfelelő támpontot a társadalompolitikai összefüggése- iben érték- és érdekorientált felsőok- tatási program kidolgozásához. A felsőfokú képzést illetően elgondol- koztató, hogy adott évjáraton belül 1970-hez számítva tíz év múlva a felsőoktatásban részt vevők szá- maránya százalékosan a következőket mutatja: Ausztria 11,8—21,9; Finn- ország 13,3—20,7; Spanyolország 8,9—24,1; Svájc 10,0—17,2 és Ma- gyarország 10,1—12,3 — az UNESCO 1981-es évkönyve szerint. Visszatekintve, az akkori felsőokta- tási mutatók — bizonyos szempont- ból — prognosztizálták a két évtized gazdasági folyamatait.

Összegezve: a felsőoktatási hall- gatói létszám méltatlanul alacsony, a fejlesztési összegek jelentősen csök- kentek a hetvenes években. Van- nak, akik szerint a „hatalom” félt az

értelmiség számának növelésétől. Ezt nem lehet elfogadni. Inkább ar- ról van szó, hogy a gazdasági-politi- kai vezetés nem mérte fel a felsőok- tatás megkülönböztetett jelentősé- gét az ország jövője szempontjából. A magyar felsőoktatás sohasem volt a vezetés „szívügye”. Meg nem való- sított „kell” határozatok ideig-óráig remény keltettek, valójában azon- ban nem történt érdemi előrelépés. Megyeszékhelyek, városok „státus- szimbólumként” kaptak vagy építet- tek felsőoktatási intézményeket. A politikai vezetés átszervezési szándé- kait a művelődésügyön próbálta ki, alig felmérhető negatív következmé- nyekkel.

Minden jó szándékával és ere nyei- vel együtt is az 1972. júniusi oktatás- politikai párthatározat sem tudta be- töltöni rendeltetését. Az elgondolá- sokban sok volt az elképzelt kommu- nisztikus elem, ahelyett, hogy reális érdekfeltárássá törekedtünk volna. Ebben a határozatban is 90—100 helyen találkozunk a „kell” kifeje- zéssel, ami pedig nem mindenkor meggyőző fogalom. Ugyanakkor — ma már láthatóan súlyos hibaként — kiiktattuk a különböző gazdasági tárcákat, főhatóságokat a középfokú képzés fenntartásából, irányításá- ból. Az egységes irányítástól sokat várt az oktatáspolitikai. Valójában az történt, hogy a korábbi iskolafenn- tartókat kirekesztették intézmé- nyek anyagi támogatásából és vala- miféle megfoghatatlan „szakmai fel- ügyelet” maradt a feladatuk. Ebből az következett, hogy a volt „tárca- iskolák” elszegényedtek, hiszen a művelődésügy nem tudta pótolni a korábbi támogatások kiesését. Me- gint az „eszme” akart győzni az érde- kek felett, és felsült. A határozat megalkotói egy „irányítás-fétis” tév- hitéből következően nagy össze- gekről fosztották meg a középfokú szakemberképzést.

Az említett tévedés talán védhető lenne, ha más ellentmondások nem tetéznék. A helyzet azonban azt jelzi, hogy a középfokú szakember- képzés keretében 180—190 szak- mára akartunk utánpótlást képezni. Ezt — tisztelet a kivételnek — csak a megfelelő színvonal alatt lehetett. Az „alku-rendszer” alapján ugyanis minden gazdasági ágazat vagy rész- ágazat megadta az „igényét”, amit az oktatásügy elfogadott. Ha meggon- doljuk azt, hogy gazdaságilag fejlett országos 25—30 konvertálható szak- mára képeznek, akkor a fenti gya- korlatot csak súlyos kritikával lehet illetni. Tudnunk kell azt is, hogy a holnapi módosítás következménye is évtizedek múlva tapasztalható. E gondok ellenére is a jó irányú moz- gás ígéretével találkozunk a hetve- nes évek elején és remélni lehetett, hogy egy reform nyitott nemzedék pályaindulása alapozódik meg a het- venes években, és egy organikus gaz- dasági, társadalmi, művelődési re- form részesei leszünk. 1972-ben azonban a gazdasági reform féke- ződni kezdett és a visszarendeződés fontos állomása volt a Központi Bi- zottság 1972-es novemberi határo- zata. A „munkáspolitikai” hangozta- tása az értelmiség háttérbe szorítását hozta az elosztásban is.

Hasonló helyzetbe jutott az egész- ségügy is. Erőnk meg volt egy új egészségügyi törvényt alkotni, alkot- mányos joggá tenni az ingyenes or- vosi ellátást, az évek azonban ezzel ellentétes folyamatokat erősítettek, éppen ezért a ma már láthatóan illu- zórikus, bizonyos szempontból kom- munisztikus jogalkotás nem tudta feloldani a konfliktusokat.

A már jelzett művelődési reform- gondolkodás lendülete még megal- kotta a Központi Bizottság 1974-es közművelődési állásfoglalását és az 1976-os közművelődési törvényt, ezek azonban már első pillanattól kezdve magukon hordozták e hatá- rozatok realitástartalmának kérdő- jeleit. A jó szándékú nekilendülése- ket a gazdasági, a társadalmi ellen- hatások visszafogták, és tulajdon- képpen azóta is a társadalom, a mű- velődés periferiáján tartják. Az anyagi, a személyi feltételeket ille- tően a művelődésügyön belül itt a legrosszabb a helyzet, és hosszú idő, új érdekeltégi viszony adhat csak lehetőséget a továbblépésre.

KONCZ JÁNOS

Már haláloed reggelén fogta kezem
a gyász, hogy rólad írjak,
de mindig hulltak új és új halottak,
és Te vártál árván, csendesesen.
Szívünkbe zártuk minden versed,
s mint apánk-szerte kenyértől
mind erősek lettünk
kik hűdre esküt tettünk.
Fejed záporban csillagporban ázott,
Te, ezüst-hajjal koronázott —
ilyen lehetett ifjan az Isten.
Himnusz minden időben
fekszel összetörten
rosszra lesújtó gyémántkard!
Ki vigaszt tud, reményt ad mindvégig,
miért nem él ezer évig?
jutalma mért nem feltámadás,
ha meghalna helyette más?
A tavaszi éjben,
írgalmatlan, vak sötétben,
torkunkat fojtogatja sírás:
soká születik párja, tán sose jön világra
ily igaz férfi.